

Rusya klimatolojisi

Yazan:
Prf. A. Kaminski

Çeviren: Mra.
Abdurrahman

Rusyada muhtelif millî iktisat branşlarının yeniden teşkil-leri ve bunlara muktazi mebanii muazzamasının peyder pey tezayüdü dolayısıle, memleketin klimatolojisi (ilmi ahvali iklimiye) hakkındaki malûmat ta ciddî surette teessüse başlamıştır.

Büyük harpten evvel; Rusyanın klimatolojisine dair tetkik ve taharriyatı fenniye son derecede ehmal edilmiş bulunuyordu. Bu baptaki yeni tetkikat; Prf. “A. İ. Voyerikov,, ile akademi âzâsından “G. İ. Wild,, namlarında iki mütebahhir âlimin şahsî himmetlerle başlar. Bunlardan birincisi klimatolojik mesailin tabi bulunduğu kavanin hakkında çok parlak ve kıymetli eserler, ve ikincisi de memleketin iklimi üzerinde esaslı malûmat ve mutalaalar neşri suretile ilk kademeyi atmışlardır. Bilhassa Prf. “G. İ. Wild,,; kendi şahsî teşebbüsile başına bir çok ilmi ahvali cev mütehassısı gençleri toplayarak Rusyanın klimatolojik mesaisine iştirak ettirmiştir.

Mamafih tamamen hususî mahiyette bulunan bu himmetler, millî iktisat noktai nazarından memleketin klimatolojisini tetkik ve taharri işlerinde ciddî surette âmil olamamıştır.

Rusyanın sistematik tarzda şeraiti iklimiyesini tetkik meselesi, ancak 1919 senesinde ufak ve mütevazı bir klimatoloji müessesesi teşkilile başlar. Bu kısım teşekkül; 1932 de büsbütün ve tamamen bir klimatoloji enstitüsü şekline tahvil ve ifrağ olunan “Rus jeofizik,, rasathanesi yakinde te’sis edilmiştir. Bu sayede muhtelif memleketlerdeki meteoroloji

merkezlerinden, memleketin ahvali iklimiyesini tettebbu için her tarafa müstacelen malûmatı rasadiye tebliğ edilmektedir

1929 da meteoroloji ve hidroloji müesseseleri “Rus hidrometeorolojisi,, namile birlik servis haline geldiler. Bunun başında; 1933 senesinden beri merkez müdiriyeti unvanını almış olup, evveleminde memleket dahilindeki ilim ve fen bilgilerini tevhit, meteorolojik şebeke istasyonlarını tevsi, ve bunları takviye etmek gayelerinde çalışmakla muvazzaf “Hidrometeoroloji,, komitesi bulunmaktadır. Vaki tecrübelerle göre birinci ve ikinci sınıf istasyonlarda günde üçer defa yapılan rasadat netayicinin istatistiklerinden, çok ümitli kanaatler hasıl olmuştur.

Fizikî hadisatı tetkik zımında 1914 de ikinci sınıftan 1110 istasyonun rasatlarına istinat edilirken, balâdaki kanaatın tahassülünden sonra, cümlesi hali faaliyette olmak üzere bunların adedi elyevm 2782 ye iblâğ edilmiş bulunmaktadır. Mamafih; istasyonların adedî tezayüdü ve rasadat şebekelerinin şayanı dikkat derecede mazharı inkişaf olması, bilhassa 1928 senesinden sonra başlar. Filhakika 1920 de 234 ve 1930 da 750 meteoroloji istasyonu müceddeden te’sis edilmiştir.

“Rus hidrometeoroloji,, merkezile bilûmum istasyonlar, meteorolojik rasadat ve tetkikatta memleketin 1881 den 1815 tarihine kadar elde edilen anasırı klimatolojiyesi esasatına istinat eylemişlerdir. Bu baptaki netayic, kısmen “Rusyanın klimatolojik rehberi” ile sanayi atlasına ilâve olunan iklimik haritalarda neşr edilmiştir.

Yine bu işlere ait olmak üzere Prf. “E.R. Rubinstein,, tarafından 1927 ve 1932 senelerinde “Rusyadaki derecei hararetler,, isminde; haritalarile beraber üç adet hususî risale neşr olunduğu gibi; Prf. “A.Kaminski,, tarafından da “Rusyanın havası,, namile mühim bir eser tabedilmiş ve buna ilâveten

konan atlas haritalarında, hâkim rüzgârların ciheti ve-zanları gösterilmiştir. Her hâlde şayanı şükran bulunan bu işlerden maada, “Merkez hidrometeoroloji,, enstitüsüne men-sup mütehassıs zevat tarafından dahi, Rusya için kendi branşları dahilinde berveçhi atı tetkikat yapılmıştır:

Prf. A. İ. Kaigordov tarafından beyaz rusya ikliminin,

Prf. A. A. Kaminski ve Prf. A. M. Chintchinski tarafla-rından mütekabilen eski “Vronëje,, vilâyetile kârâ arazisinin,

Prf. R. E. Davide ve Prf. E. S. Kouznetsov taraflarından müştereken aşağı Volga havalisinin,

Prf. M. M. Partanski ve Prf. P. İ. Koloskov taraflarından keza müştereken aksayı şark menatıkının,

Prf. İ. V. Figourovski, G. T. Selianinov, N. A. Korostelev, E. S. Selesniova, N. G. Nikolaiev taraflarından Kafkasyanın muhtelif mıntakalarının;

Prf. A. A. Kaminski, E. S. Rubinstein ve Sitnov tarafla-rından Oral cihetlerinin,

Prf. M. A. Moltchanov tarafından Asiyayı vustanın şeraiti iklimiyeleri tetkik ve tesbit edildiği gibi,

Prf. A. V. Volenessenski tarafından da, Kazakistan ve aşağı Volga cihetlerinin ahvali iklimiyesi hakkında mufassal bir eser neşrolonmuştur.

Berveçhi bâlâ tadat olunan esami ve mesai listesi tam değildir. Bunlardan başka gerek jeofizik rasathanesi ve gerek diğer müesseseler tarafından Rus klimatolojisi hakkına mesai müfidede bulunulmuştur. Diyebiliriz ki, bugünkü mesai erba-bının adedi, on sene evvelkiye nazaran şayanı dikkat dere-cede fazladır.

1932 senesinde hidroklimatolojik komitesi, Avrupayı Ru-sinin garp ve Asiya hudutlarına yakın kısımlarında sühunet

ve yübuseti iklimiye mesaisini tetkike başlamış ve bilhassa bu mesai için iktiza eden istasyonlara mütehassıs zevat göndermiştir. Bu veçhile takviye edilen bir çok fen müesseseleri ve istasyonlar, elyevm bütün Rusyanın sühunet ve yübuset mesailini tetkik ile meşguldürler

Rus klimatolojisine müteallik olmak üzere mütehassıslar tarafından toplanup merkez komitesine gönderilen bütün malûmat ve hülâsalar, Prf. Kaminski tarafından uzun uzadıya tetkik ve tahlil edildikten sonra 1934 senesinde tabolunmuştur. Bu kitabın içinde, Rusya şteplerinin sühunet ve yübuset derecelerini tebdilde âmil tanınmış mühim ruzgârlardan bahsedidiği gibi, yine Prf. Kaminski ile O. V. Vaneijeva'nın müşterek yazılarıyla Avrupayı Rusideki su buharlarının ne gibi şerait altında tebdili mevki eyledikleri, ve bu bapta âmil hadisatı tabiiyye dahi tesbit edilmiştir.

Merkez komitesinin ikinci büyük bir teşebbüsü de, kutupların beynelmilel tetkikine müteallik 1932 ve 1933 senelerindeki taharriyat işlerini organize etmek olmuştur. Bu cümleden olarak kutup adalarında ve bizzat kutup mıntakalarında, başlarında çok eyi rasıtlar bulunan 13 adet hidrometeoroloji istasyonu tesis edilmiştir. Bu istasyonların rasadat mesaileri tabedilmek üzere tetkik olunmaktadır.

1933 de başkaca; tamamen dairei kutup içinde 59 tane istasyon tesis edilmiştir. Diğer taraftan bilhassa dağlık mıntakalardaki mesaiye fevkalâde dikkat sarfı lâzımgeldiği bit-tecrübe sabit olduğundan; böyle maksatlar için de, Rusyanın en yüksek dağlarında ayrıca 34 adet istasyon tesis edilmiştir. Elyevm bunların cümlesi de hali faaliyettedirler. 14 tanesinin resmi küşadı 1932 ile 1933 de yapılmıştır.

Hazar denizi tesviyesinin mütemadiyen tehallüfü esbabı dahi bu meyanda tetkik olunarak, havza şeraiti iklimiyesinin tesviye üzerinde büyük rol oynadığı “komite santral „ ca tesbit edilmiştir. Bu bapta alınan netayiç; 1927 : 1930 seneleri içinde, Prf. A. V. Voznessenski, A. A. Kaminski, M. F. Rosen' nin muaveneti kalemiyeleri ile bir risale şeklinde neşredilmiştir.

Bütün bu mesainin tehakkukunda; alâkadar klimatoloji mütehassısları çok büyük mahrumiyetler ve zahmetler içinde çalışmağa mecbur kalmışlardır. Mamafih; 1925 senesinden sonra klimatoloji mütehassısları bilhassa Leningrat enstitüsünün himmetile kâfi derecede sühuletlere mazhar olabilmışlerdir.

Bir eseri kadrişinasi olmak üzere; müsaraatan zikr etmek isteriz ki, bu enstitünün yetiştirdiği eski klimatoloj talebeler, kendilerine mevdu vezai fi şayanı takdir derecede güzel ifa etmişlerdir. Bunların fennî mesaisinden çok istifade edilmiştir.

Moskovada dahi bir klimatoloji müessesesinin teşkili te-karrür ettiği gibi memleketin diğer muhtelif mahallerinde de bu kabil istasyonların teksiri düşünülmektedir.